

CẤP ƯU TÚ - TRÍ THỨC - VÀ ĐẠO ĐỨC

(Bản bổ túc tháng 11 2013)

Trần Văn Thu

Nhơn dịp có cuộc bầu cử trong cộng đồng người Việt ở Paris, tôi viết lại và bổ túc một bài mà tôi đã đăng mười năm trước. Tôi xin Quý Anh Chị Em đọc trước phần lý thuyết và tiếp theo đó phần hướng về nước Việt chúng ta.

Danh từ “cấp ưu tú”, élités, thường được Âu Mỹ sử dụng, trong lúc người Việt thường dùng danh từ “trí thức”, intellectuel, do Pháp để lại. Ngày xưa, Pháp cho người Việt có học cao, nhưng không phải để lãnh đạo. Về sau, **ta thường dùng danh từ “trí thức” để mỉa mai ai có bằng cấp đại học nhiều hơn là để khen tặng**. Và lại, trí thức không phải chỉ là người có bằng cấp hay địa vị.

Tôi đề nghị Anh Chị Em chịu mất thời giờ đọc trước đoạn đầu lý thuyết và đoạn sau đó là tôi hướng về tình trạng nước Việt ta.

Tôi đã viết bài này từ hơn mười năm nay, khi tôi gặp trong một nhà thương một anh Việt rất lớn tuổi đẩy xe lăn cho bà sếp và chủ nhà của tôi. Bỗng nhiên, một cô gái Việt mặc áo sinh viên nội trú y khoa chạy ra khóc “Bác ơi, Bác khuyên Ba Má con bỏ việc làm cực khổ, ba chị của con là bác sĩ chuyên môn, còn con sắp ra trường thừa sức lo cho Ba Má. Tôi nghe đúng lý và khuyên nhủ Anh. Anh trả lời: “Tại sao tôi nghỉ việc? Vợ tôi đang nấu ăn mướn cũng thế. Ngày xưa, tôi học chương trình Việt, tôi từng là trung tá quân y, đã từng cứu bao nhiêu thương binh hai bên chiến tuyến trên mặt trận, tàu Pháp chở qua Pháp, không nói tiếng Pháp là tôi đẩy xe lăn khi còn sức lực, có phải là danh dự trí thức hơn sống bám nơi con?”

Sau đây, tôi, TVThu, thử tìm định nghĩa “**Cấp ưu tú hay trí thức**”.

Người người bối rối trước hàng mấy trăm tựa quyển sách từ xưa đến nay nói về định nghĩa của danh từ “**cấp ưu tú**” và sự lan tràn chẳng chịt lên ý nghĩa của “**lãnh đạo**”, “**trí thức**”, “**cầm quyền**”, vân vân ... Theo thiên ý của tôi, các ý kiến hiện tại và hấp dẫn có thể là của:

- ALLAIS, kỹ sư, giáo sư Ecole Nationale Supérieure des Mines de Paris, giải Nobel 1991, hình như là duy nhất của Pháp, về kinh tế học cho đến nay, 2013, mà tôi tự nhìn nhận chưa hiểu nổi bằng các học trò của Ông và giới lãnh đạo quốc gia hay xí nghiệp.
- các lý thuyết gia Mát xít và ly khai Mát xít mà tôi không chấp nhận lý luận
- các lý thuyết của Huê Kỳ về commonauties và business và nhưt là melting pot mà Pháp dịch là ségrégation positive...
- lý thuyết PARÉTO, một nhà toán học Ý Đại Lợi. Theo Ông, toàn thể dân chúng chia ra 3 thành phần. 75/100 thuộc thành phần thứ nhất là lao động không cần trí tuệ, 20/100 thuộc thành phần hành động cần suy nghĩ, 5/100 còn lại thuộc thành phần cao cấp dùng trí tuệ. 5/100 đó lại chia ra 3 thành phần nhỏ 75/100, 20/100 và 5/100 trong đó có cấp ưu tú ...
- lý thuyết của Giáo Sư Pháp Raymond ARON mà tôi thiết nghĩ hợp thời nhưt cho nước Việt ta. Theo đó, **cấp ưu tú là**

thiếu số năm quyền điều khiển trong một nước và chia ra làm 6 nhóm:

- chánh trị
- quân sự
- công chức cao cấp
- kinh tế
- lời cuốn quần chúng, meneurs de masse, như nghiệp đoàn, thân hữu ...
- và một nhóm thứ 6 mà tôi quên là gì, sau mấy mươi năm tôi bỏ dỡ.
- Khi nào 6 nhóm đó còn riêng biệt là còn **dân chủ**. Khi nào 6 nhóm đó hợp nhất thì xảy ra **độc tài**. Như vậy trí thức và ưu tú **không nhất thiết có bằng cấp đại học**, thí dụ đại tướng Bigeard tổng trưởng Pháp.
- Có người cho rằng 6 nhóm trên thuộc 5/100 cuối cùng của Ông Paréto.

- lý thuyết Maslow giảng dạy trong môn quản trị xí nghiệp trong các trường cao đẳng kỹ thuật và đại học Huê Kỳ và Pháp theo mô hình tam giác sau đây:

6
555
44444
3333333
22222222
1111111111

Theo Maslow, sự phát triển của mỗi người có 6 giai đoạn, sau khi thành công một giai đoạn, người càng **trí thức hay ưu tú** thì càng tìm bước qua giai đoạn kế tiếp, với điều kiện **làm lợi chứ không làm hại cho tập thể**:

1 trong giai đoạn 1, con người chỉ tìm cái gì **cần thiết** để sanh sống, ăn, uống, nghỉ ngơi.

2 trong giai đoạn 2, con người tìm **an toàn và năng suất** trong công việc làm, nghĩa là thói quen cho đỡ mệt, tránh bị thương cấp đàn áp hay thuộc cấp chê bai

3 trong giai đoạn 3, con người tìm **gia nhập đoàn thể**, như cảm gia đình, nghiệp đoàn, hội đoàn, ái hữu..., để cho địa vị và học hỏi được bảo đảm hơn ...

4 trong giai đoạn 4, con người tìm làm cho người khác **kính nể mình**, bằng cách tỏ tài năng, tài khuyến rủ ...

5 trong giai đoạn 5, con người tìm cách làm cho người khác **kính phục mình** nghĩa là có tài năng xuất chúng để cố vấn, để được đề cử chỉ huy, lãnh đạo ...

6 trong giai đoạn 6, con người tự thấy mình **đã đạt được những gì mình mong mỗi trong đời** bây giờ thì thông thả tìm trao đổi về kiến thức ...

Nói chung, lý thuyết nào cũng cho ta ý nghĩ ngầm rằng người ưu tú hay trí thức có trí khôn của bộ óc, tình thương của trái tim và tâm hồn hiền lành như mơ ước, lãng mạn, romantique, văn thơ, yêu cảnh thiên nhiên vv ... trái với tư đồ tưởng, cướp bóc ... Tôi không chắc ai có bằng cấp là có các điều kiện này.

*

Sau khi đọc để biết vài lý thuyết chánh yếu, chúng ta hãy hướng về trường hợp đất nước ta. Chế độ độc đảng không suy luận như ta thấy ở trên.

Vì đến nay, tôi chưa đọc được một tài liệu nào diễn tả đầy đủ phương thức tiến trình hình thành một nhà trí thức tại nước Việt và khi đọc những bài báo ... tôi có cảm tưởng tiến trình không khác bao nhiêu so với hệ thống Đông Âu Châu mà tôi viết sau đây.

Tôi có đọc 4 câu thơ của Cao Tần:

*“Nếu mai một đời đời phen nữa,
Ông anh hùng, ông cứu quê hương,
Ông mở vạn ngàn trường học,
Mời trong ngoài nước xây dựng quê hương.”*

Mấy câu thơ tuyệt đẹp và cao thượng trên đây nhắc lại tôi tạp chí “Problèmes économiques et Sociaux” số 703 của tháng 4 năm 1993 của Nha Tổng Thơ Ký Phủ Thủ Tướng Pháp tựa “Anciennes et Nouvelles Élités en Europe Centrale et Orientale” mà tôi tạm dịch “Cấp ưu tú trước đây và hiện tại ở Trung và Đông Âu” do rất nhiều chuyên viên Pháp và các vùng đó viết. Tài liệu này nói về cuộc đời đời trong mấy nước cộng sản. **Ngày nay, cuộc đời đời của giới cộng sản bên Tàu và nước Việt của chúng ta cũng gần giống như đút khuôn.**

Tuy mỗi nước của Trung và Đông Âu ở trong điều kiện địa dư, kinh tế, lịch sử ... khác nhau, song ta có thể nói phương pháp biến hình CS thành Tư Bản của các nước đó có một mẫu số chung, kể cả Tàu và nước Việt, vì đều do thầy Nga khởi xướng.

Thay vì dịch nguyên tài liệu Pháp quá dài, tôi xin trình bày mẫu số chung nói trên trong khuôn khổ vài trang giấy và cố gắng tránh phản nghĩa. Ngụ ý tìm trong điều kiện nào, giới trẻ của chúng ta, được may mắn hành nghề ở hải ngoại, có thể cùng với giới trẻ có học trong nước, đóng góp tái thiết đất nước.

Từ lâu, trước ngày Gorbatchev nắm chánh quyền ở Nga, các tầng lớp sâu trong dân chúng đã thấu hiểu cái tai hại của Mát xít. Một số người cầm quyền của Mát xít cũng thế, họ gấp dọn đường cho đàn em “đổi đời” bằng đủ mọi biện pháp, như là “**tu bản hoá**”.

Người ta phàn nàn nạn thiếu cấp ưu tú sau CS. Thiệt ra, không phải chỉ thế, chỉ chuẩn bị

kém, dở, mà thôi. Lúc đầu, giới điều khiển xí nghiệp hoàn toàn là đảng viên hay tiếp cận của CS. Lần lần, hàng trăm ngàn người, trong và ngoài đảng tốt nghiệp lớp “**huấn nghệ cấp tốc**”, hay “**tu nghiệp tại chức**” nói theo Hà Nội, được tham gia, nhiều như ở Ba Lan và Hung gia lợi.

Cấp ưu tú gồm nhiều vòng đồng tâm. Khởi đầu là nòng cốt cứng rắn “Nhà Nước/Đảng”. Từ đó, nảy sanh một nhóm “cải cách”, **réformistes**, vòng cận, rồi “ly khai”, **dissidents**, ở vòng kế tiếp và sau cùng là “đổi lập”, **opposants**, ở vòng ngoài. Nghĩa là, những người cộng sản cũ “bỗng nhiên” thoáng thấy “đạo đức”, tự biến cải, và từ từ tách xa nòng cốt đảng. Vì thế, ở Đông Đức và Roumanie, có hồ sơ cảnh sát cũ tiết lộ và làm tan rã vài tầng lớp ưu tú hiện tại.

Cấp **ưu tú/ưu đãi**, Nomenklatura, xưa trở thành một lớp trách nhiệm kinh tế mới. Họ có khả năng chuyên môn, có địa vị bá quyền, có quen lớn để làm ăn, có vốn liếng quý và hiếm. Khi họ lập nghiệp, họ biến thành giai cấp tư sản rồi tư bản tương lai. Trong khi đó, các bạn “trí thức” của họ ở lại trong nhà nước thì lại nghèo thêm. Từ nay, lớp ưu tú/ưu đãi cũ thu xếp lại theo nguyên tắc mới, kinh tế thị trường, để biến dạng và tự thay thế.

Thật là một chế độ tự do, tự do của bầy chồn tự do trong một chuồng gà tự do.

Phương thế “đổi đời” của cán bộ cộng sản như sau. Các khó khăn trong chuyển tiếp kinh tế chánh trị cho thấy chế độ cũ sụp đổ nhờ sự cấu kết giữa lớp ưu tú/ưu đãi CS với đổi lập. Vì thế, đó không phải là đoạn tuyệt dứt khoát với quá khứ mà là chuẩn bị tất nhiên của nhà cầm quyền để tạo cho họ một môi trường thích hợp trong kinh tế thị trường.

“**Lý thuyết âm mưu**”, théorie du complot, rất thanh hành, dạy họ làm cho dân chúng nhớ thời “trợ cấp xã hội” xã hội chủ nghĩa, welfare, và họ biến thành “xã hội dân chủ”, sociaux

démocrates, xin bạn đọc đừng lộn với démocrates sociaux, Nhưng ngày nay, số phận của họ lại thường bị bấp bênh vì chiến dịch “**Giải Cộng**” của quần chúng.

Chiến lược biến dạng của cựu ưu tú/ưu đãi CS hưởng lợi trong sự sụp đổ của chế độ CS ra sao? Thành chủ như xí nghiệp? Giới này chưa thiết sự thành hình để họ đồng tâm có một hướng hành động. Thành công như ? Rất khó vì không dễ dàng cho họ trong quan hệ giữa công nhân và thị trường. Tư sản, như ngày xưa? Rất khó vì không dễ dàng đòi lại được sản nghiệp đã mất. Hi hữu như là cựu ly khai đảng CS, được nắm chánh quyền khi CS nhường lại. Nay, dân chúng đòi họ “**đi chơi chỗ khác**”.

Người hưởng lợi chỉ còn là kẻ tư bản hiếm hoi, họ đã biết cách gom thu vốn liếng từ của công, chuyên môn, quen lớn và có khả năng thâm dụng như công. Những người tư bản mới này xuất thân từ cấp ưu tú/ưu đãi trước kia của nòng cốt đảng, Nomenklatura. Vì người có vốn liếng khởi xuất rất hiếm hoi, cho nên có cuộc “sạch sẽ hoá” tiền bạc, blanchiment de l'argent, một phần của lớp ưu đãi đã tự tư hữu hoá của công qua các cuộc tư hữu hoá xí nghiệp nhà nước. Xí nghiệp cũ **trộn quyền chọn người mua lại và tự định giá**, Và như thế, các nhà đầu tư ngoại quốc rất có lợi khi họ mang ngoại tệ vào xứ để cộng tác với các người bản xứ này khi nhà cửa, đất đai khai theo giá quá thấp ...

Tả diện người tư bản mới. Họ cỡ 35/40tuổi, có học, thường là chuyên môn cấp tốc tu nghiệp tại chức, và đã là chuyên nghiệp đảng CS, có khả năng chuyển sang tư bản từ chánh sách “đổi mới” của chánh quyền trong thập niên 1980.

Họ trở thành “cải cách”, réformistes, theo đà cải cách của đảng CS độc quyền trong xứ.

Bây giờ, họ mở lớp dạy kinh tế thị trường và thâm nhận chuyên viên ngoài đảng cho xí nghiệp họ.

Vừa là cựu, vừa là tân ưu tú của xã hội, họ than phiền chỉ nắm được quyền kinh tế trong nước mà không được quyền chánh trị vì chánh quyền hiện hữu thường “phớt lờ” họ. Họ tìm cách xen vào chánh trị xuyên qua nhóm “dân chủ xã hội”, hậu thân của cộng sản.

Chuyển hướng chánh trị do Gorbatchev có thể đã bắt đầu sắp xếp từ năm 1989, Ba Lan và Hung Gia Lợi là hai xứ thí điểm vì tại đó:

- cuộc tranh đua với “đổi lập” có dự án chánh trị che mờ thái độ cổ truyền của đảng CS.
- Từ năm 1989, có nhiều thế hệ trẻ có học thiên về chánh trị và kinh tế thị trường phi chánh thống, có liên lạc nhiều với CS Tây Âu để bắt tay với tư bản.

Chiến lược thiết sự đã biến chương trình, cơ cấu, danh nghĩa ... tương tự như mẫu Dân Chủ Xã Hội. Họ xin gia nhập Quốc Tế Xã Hội, Internationale Socialiste, và yêu cầu Âu Mỹ nhìn nhận họ trong tư thế đó.

Bởi thế, nòng cốt cứng rắn của giới chủ như xí nghiệp không chối bỏ quá khứ CS của họ. Họ kêu gào phải cấp bách chuyển sang chế độ tư bản mà khi xưa **chính họ cho là phản động**.

Sự kết hợp của kẻ chuyên chánh trị và kẻ chuyên môn kinh tế chẳng những đương nhiên mà còn là chiến lược. Báo chí Nga cho biết CS Nga đã triệu tập một phiên họp trong tháng 3/1991 ở Varsovie trong chiều hướng đó. Nghĩa là bước đầu bằng thiết lập cơ cấu công ty hỗn hợp, société anonyme à responsabilité limitée, mà người ta không thể truất hữu trong tương lai.

Cấp ưu đãi/ưu tú cũ trở lại? Họ đang chờ thời cơ. Từ năm 1984, Andropov đã thúc đẩy Ba Lan đổi mới kinh tế mà không mở rộng

chánh trị. Họ chấp nhận giảm một phần nhỏ quyền lực của đảng. Dầu vậy, Tây Phương cũng chưa tài trợ và đòi hỏi Ba Lan hợp lệ hoá Solidarnosc. Vì thế, có sự thoả thuận giữa chánh quyền và Solidarnosc để cho một số người cầm quyền trở thành tư bản. Sau đó, nhà nước hậu cộng sản gặp khó khăn trong cải tổ, vì thiếu cán bộ, cho nên mấy nhà tân tư bản mới giựt lại được một phần thế lực.

Rõ ràng, người cầm quyền ở Trung và Đông Âu đã chấp nhận kinh tế thị trường vì họ không còn chế độ nào khác để chọn lựa. Sau bao năm sản xuất theo chế độ “quyết định quan liêu”, décision bureaucratique, sự việc đó tất nhiên. Nhưng vấn đề là người ta đã huỷ bỏ tất cả trở ngại do chế độ xã hội chủ nghĩa quan liêu hay chưa ? Ngoài ra, người ta đã rào đón tất cả các trở ngại mới khác của chế độ tư bản ‘hỗn loạn’ khác rồi hay chưa ?

Thái độ hiện nay của người cầm quyền là thay thế chủ thuyết CS bằng kinh nghiệm tư bản mà họ hy vọng sẽ thu thập. Họ lạc quan nghĩ rằng việc chánh là phải chuyển hướng. Theo họ, giải thể cái hiện hữu để đi đến tự do thị trường là cần thiết, thì cứ thi hành, sau đó hậu quả cứu nguy, effets salutaires, sẽ đương nhiên đến với họ. Thái độ đó khiến họ chờ đợi những điều phản thực tế, như tưởng rằng:

- chỉ cần tuyên bố cho phép tự do kinh doanh là tự nhiên có người lập nghiệp nơi nào có xí nghiệp nhà nước giải thể.
- Nên xem thất nghiệp chẳng những là cái giá đau lòng phải trả để cải tổ xí nghiệp mà còn là một dụng cụ cải tiến xã hội để làm cho lợi suất nhơn công cao hơn, dù cho 1/3 nhơn công kỹ nghệ bị mất sở làm việc.
- Hệ thống kỹ nghệ và nông nghiệp đương nhiên sẽ tốt đẹp hơn nhờ giải tư, nhờ mở rộng quy luật, dérèglementation, nhờ kêu gọi ngoại quốc đầu tư, họ không nghĩ rằng hệ

thống giao thông, vận tải và viễn thông, làm nản lòng kẻ đầu tư, họ quên rằng cái **Đạo Đức** do lao động theo xã hội chủ nghĩa để lại làm cho vốn liếng ngoại quốc có thể bị sa lầy.

- Có thể tin cậy vào sự điều hợp tự nhiên của luật cung cầu.

*

Đọc chuyện người mà nghĩ đến ta. Con đường mà chánh quyền Hà Nội đang dọn cho đàn em cháu không khác ở Trung và Đông Âu kể trên.

Khung cảnh nước Việt làm ta ảo tưởng tình hình kinh tế rất khả quan, nào đổi đời rồi đổi mới, nào thặng dư thương mại, nào xuất nào nhập, nào ngựa xe như nước, nào áo quần như nem, nào nhà cửa khách sạn xây cất tung bừng ... Nhưng chánh quyền không bao giờ công bố cái hào quang cô ý đó thu nhập được trong điều kiện hỗn loạn nào, hậu quả sẽ trầm trọng đến mức nào cho tương lai đất nước, và nhứt là cái giá mà các thế hệ sau phải trả. Ngoài ra, **cấp ưu tú** Việt đào tạo trong nước còn đặc điểm **“Học Tài, Thi Cử theo Lý Lịch”** mạnh hơn ở tất cả nước CS khác. Đổi đời rồi đổi mới không thay đổi gì hết.

Tôi thiết nghĩ phải rất nhiều liều thuốc, chánh trị, kinh tế, kỹ thuật ... mới chữa nổi bệnh của nước Việt chúng ta. Nhưng liều thuốc chánh nhứt định phải là **Đạo Đức**.

Anh Chị Em chúng ta được may mắn sống tự do ở hải ngoại, chúng ta phải thật tâm hợp tác nhau trong hội đoàn hầu yểm trợ các đoàn thể đòi tự do bình đẳng trong nước để nước Việt ta trở lại trạng thái phát triển bình thường.